

การสร้างเครือข่ายของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านดอน

ตำบลดอน อำเภอดอนจาน จังหวัดอุดรธานี ¹

วนิดา พรหมจันทร์ ²

รองศาสตราจารย์.ดร.วิทยา จิตนุพงศ์ ³

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาเครือข่ายที่เกี่ยวข้องของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านดอน ตำบลดอน อำเภอดอนจาน จังหวัดอุดรธานี 2. เพื่อศึกษากระบวนการในการบริหารงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านดอน ตำบลดอน อำเภอดอนจาน จังหวัดอุดรธานี 3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านดอน ตำบลดอน อำเภอดอนจาน จังหวัดอุดรธานี การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวิธีการเก็บข้อมูล 2 ลักษณะ คือ การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน 8 คน ประกอบด้วย ประธานกลุ่มออมทรัพย์ รองประธานกลุ่มออมทรัพย์ กรรมการ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิก 2 คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – dept Interview)

ผลการวิจัยพบว่าเครือข่ายที่เกี่ยวข้องของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านดอน ประกอบด้วยเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านดอนซึ่งเป็นการรวมตัวของสมาชิกภายในหมู่บ้านทั้งสิ้น 6 หมู่บ้านและกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าข้าม กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลคอกกระบือ รวมถึงหน่วยงานเครือข่ายอื่น ๆ ที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือในด้านการประสานงาน การให้ข้อมูลข่าวสาร การวางแผนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

คำสำคัญ : เครือข่าย, กระบวนการบริหาร, กลุ่มออมทรัพย์

---

1 บทความเรียบเรียงจากการศึกษาอิสระเรื่อง “การสร้างเครือข่ายของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านดอนตำบลดอน อำเภอดอนจาน จังหวัดอุดรธานี” ซึ่งได้ผ่านการสอบเรียบร้อยแล้ว โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ อาจารย์ รองศาสตราจารย์.ดร.วิทยา จิตนุพงศ์

2 นักศึกษาปริญญาโท โครงการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น) มหาวิทยาลัยรามคำแหง

3 อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาอิสระ

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการที่ประเทศไทยต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลายบริบททั้งที่เป็นโอกาสและข้อจำกัด ในการพัฒนาประเทศจึงทำให้ต้องมีการเตรียมความพร้อมของคนและระบบให้มีภูมิคุ้มกันเพื่อพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น โดยยังคงยึดถือ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวปฏิบัติในการ พัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” โดยมีแนวคิดต่อเนื่องจากแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 เป็นต้นมา และที่เน้นการให้ความสำคัญต่อการรวมพลังสังคมจากทุกภาค ส่วนให้มีส่วนร่วมดำเนินการในทุกขั้นตอนของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายการ ไปเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาสู่การปฏิบัติ รวมทั้งการตรวจสอบผลการดำเนินงานตามแผนอย่าง ต่อเนื่อง โดย สาระสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 และฉบับที่ 9 ได้มี การดำเนินงานในการจัด สวัสดิการพื้นฐาน ด้านต่างๆ ให้แก่ประชาชน แต่อย่างไรก็ตามการดำเนินงานในด้านสวัสดิการของการ รักษาพยาบาล คนพิการ คนชรา คนตกงาน ยังคงมีอย่างไม่เพียงพอและทั่วถึงเนื่องมาจากยังไม่มีจัดการระบบ สวัสดิการ และการให้บริการทางสังคมอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน เช่น การเข้ารับการรักษาพยาบาล การให้ การศึกษาแก่ประชาชน คนพิการ การให้โอกาสแก่คนตกงาน การจัดสวัสดิการทางด้านต่างๆของคนชรา เป็นต้น ทั้งนี้ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าวได้สร้างแรงกดดันให้กับชุมชนต่าง ๆ หลายชุมชนไม่ว่า จะเป็นชุมชนเมืองหรือ ชุมชนในชนบทซึ่งมีความคิดที่จะแก้ไขปัญหา โดยชุมชนต่าง ๆ ดังกล่าวนั้นได้ใช้วิธีการรวมตัวกันจัดตั้งเป็นกลุ่ม สวัสดิการชุมชนขึ้นมา เพื่อหาแนวทางการช่วยเหลือตนเองในด้านการเงิน การผลิต เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งการรวมตัวกันเป็นกลุ่มสวัสดิการชุมชน ดังกล่าวนั้นมีหลายกลุ่มที่ประสบความสำเร็จบรรลุเป้าหมายและ วัตถุประสงค์ในการจัดตั้ง (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555)

จากการที่องค์กรชุมชนได้อาศัยวิธีการรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มสวัสดิการเพื่อสร้าง ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองของคนในชุมชน บนพื้นฐานของวัฒนธรรมการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันของสมาชิกในชุมชน โดยหลายชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถปกครอง ตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพารัฐ ซึ่งการกระทำดังกล่าวนั้นจะให้เกิดผลสำเร็จได้ ต้องให้ชุมชนนั้น ๆ คิดเป็นทำเป็น แก้ปัญหาเป็นตัดสินใจด้วยเหตุผล สามารถปรับตัวได้อย่างมี คุณภาพ ซึ่งการเกิดของกลุ่มสวัสดิการเท่าที่ผ่านมา นั้น การพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชนส่วนใหญ่ ประสบ ความสำเร็จแต่เพียงปริมาณเท่านั้น จึงทำให้การดำเนินงานด้านการรวมกลุ่มจัดสวัสดิการของชุมชนไม่ก่อให้เกิด ประโยชน์อย่างครบถ้วนต่อกลุ่มเป้าหมาย และมีประสิทธิภาพเกิดความยั่งยืนได้ รวมไปถึงการมีส่วนร่วมในทุกส่วน งานของสังคม ส่วนกองทุนที่สามารถอยู่ได้นั้นปัจจุบันมีการเจริญเติบโตและใช้วิธีการทำงานแบบอาสาสมัครทำงาน ทั้งหมด แต่ก็มาประสบปัญหาอันเนื่องมาจากความสลับซับซ้อนของงาน การขาดความรู้ในด้านการบริหารจัดการ รวมทั้งปริมาณงานที่เพิ่มขึ้นตามความเจริญเติบโตของกองทุนปัญหาต่างๆ ที่เกิ ดขึ้นนั้นบางกองทุนก็สามารถผ่าน

ปัญหาไปได้ และมีการดำเนินงานที่ประสบผลสำเร็จมีกิจกรรมที่ต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา มีการดำเนินงานบริหารจัดการและติดต่อสื่อสารภายในกองทุนอยู่เสมอ ซึ่งจะเห็นได้ว่าปัจจัยหรือ ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของการดำเนินงานการพัฒนาทุนชุมชนนั้น ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุน ประสบการณ์ในการบริหารงานกลุ่มการได้รับการฝึกอบรมศึกษาดูงาน ภาวะผู้นำการมีส่วนร่วม และการได้รับการสนับสนุน จากเครือข่าย, หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ

กลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิตบ้านดอน มีการรวมตัวกันของสมาชิกในชุมชน อาชีพส่วนใหญ่ของราษฎรคือการทำนา อาชีพรองคือทำสวน ค้าขาย การที่กลุ่มออมทรัพย์จะสามารถดำเนินกิจการได้เนื่องจากระบบการบริหารงานของกลุ่มออมทรัพย์ คือ มีคณะกรรมการทำงานเป็นระบบกลุ่ม มีสถานที่ทำงานเป็นหลักแหล่ง กำหนดเวลาทำที่แน่นอน ชุมชนให้การยอมรับนับถือ ด้วยการทำงานที่โปร่งใส เป็นต้น จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษา “การสร้างเครือข่ายของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านดอน ตำบลดอน อำเภอดอนจาน จังหวัดปัตตานี ” ซึ่งผลจากการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่าจะสามารถใช้เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพในการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านดอน ตำบลดอน อำเภอดอนจาน จังหวัดปัตตานีให้เหมาะสมยิ่งขึ้น รวมทั้งสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนอื่นๆ ต่อไปได้อีกในอนาคต

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาเครือข่ายที่เกี่ยวข้องของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านดอน ตำบลดอน อำเภอดอนจาน จังหวัดปัตตานี
2. เพื่อศึกษากระบวนการในการบริหารงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านดอน ตำบลดอน อำเภอดอนจาน จังหวัดปัตตานี
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านดอน ตำบลดอน อำเภอดอนจาน จังหวัดปัตตานี

นิยามศัพท์เฉพาะ

เครือข่าย หมายถึง เครือข่ายของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้านดอน ตำบลดอน อำเภอดอนจาน จังหวัดปัตตานี ซึ่งมารวมตัวกันในระดับท้องถิ่นทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งโดยมีวัตถุประสงค์ในการช่วยเหลือเกื้อกูลแบ่งปันกันระหว่างกลุ่ม

กระบวนการบริหาร หมายถึง วิธีการกระทำในการบริหารงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านดอน ตำบลดอน อำเภอดอนจาน จังหวัดปัตตานี

กลุ่มออมทรัพย์ หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีการรวมตัวกันจัดตั้งเป็นกลุ่มออมทรัพย์และอยู่ในเครือข่ายของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านดอน ตำบลดอน อำเภอดอนจาน จังหวัดปัตตานี

วรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การสร้างเครือข่ายของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคอน ตาบลดอน อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเอกสาร ตำรา และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเครือข่าย

ความหมายเกี่ยวกับเครือข่าย

อัลเตอร์และสโนว์ (Alter and Snow, 1993) กล่าวว่า องค์กรเครือข่าย (network) เป็นรูปแบบทางสังคมที่เปิดโอกาสให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กร เพื่อการแลกเปลี่ยนการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและการร่วมกันทำงาน เครือข่ายประกอบด้วยองค์กรจำนวนหนึ่งที่มีอาณาเขตแน่นอนหรือไม่ก็ได้ องค์กรเหล่านี้มีฐานะเท่าเทียมกัน

อรรถนพ พงษ์วาท (2539, หน้า 3) กล่าวถึง เครือข่ายว่าเป็นการเชื่อมโยงร้อยรัดเอาความพยายามและการดำเนินงานของฝ่ายต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบและอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อปฏิบัติภารกิจอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน โดยที่แต่ละฝ่ายยังคงปฏิบัติภารกิจหลักของตนต่อไป โดยไม่สูญเสียเอกลักษณ์และปรัชญาของตน การเชื่อมโยงอาจเป็นรูปของการจัดองค์กรที่เป็นโครงสร้างของความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจน

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543, หน้า 28) กล่าวถึงความหมายของเครือข่ายว่า การที่ปัจเจกบุคคล องค์กร หน่วยงาน หรือสถาบันต่าง ๆ ได้ตกลงที่จะประสานเชื่อมโยงเข้าหากัน ภายใต้วัตถุประสงค์ หรือข้อตกลงอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันอย่างเป็นระบบ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การปฏิรูปการศึกษา โดยกลุ่มเครือข่ายนี้ ต้องมีการแสดงออกเป็นการลงมือกระทำกิจกรรมร่วมกัน

การสร้างเครือข่าย (Networking)

เครือข่าย (Network) คือ การเชื่อมโยงของกลุ่มของคนหรือกลุ่มองค์กรที่สมัครใจ ที่จะแลกเปลี่ยนข่าวสารร่วมกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการจัดระเบียบโครงสร้างของคนในเครือข่ายด้วยความเป็นอิสระเท่าเทียมกันภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิ เชื่อถือ เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน

ประเด็นสำคัญของนิยามข้างต้น คือ

1. ความสัมพันธ์ของสมาชิกในเครือข่ายต้องเป็นไปโดยสมัครใจ
2. กิจกรรมที่ทำในเครือข่ายต้องมีลักษณะเท่าเทียมหรือแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน

3. การเป็นสมาชิก เครือข่ายต้องไม่มีผลกระทบต่อความเป็นอิสระหรือความเป็นตัว ของตัวเองของคนหรือองค์กรนั้น ๆ การเชื่อมโยงในลักษณะของเครือข่าย ไม่ได้หมายถึงการจัดการให้คนมานั่ง “รวมกัน” เพื่อพูดคุยสนทนากันเฉยๆ โดยไม่ได้ “รวมกัน” ทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด เปรียบเหมือนการเอาก้อนอิฐมากองรวมกัน ย่อมไม่เกิดประโยชน์แต่อย่างใด การเชื่อมโยงเข้าหากันจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อเอาอิฐแต่ละก้อนมาก่อกันเป็นกำแพงโดยการประสานอิฐแต่ละก้อนเข้ากันอย่างเป็นระบบและก็ไม่ใช่เป็นแค่การรวมกลุ่มของสมาชิกที่มีความสนใจร่วมกันเพียง

เพื่อพบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเท่านั้น แต่จะต้องพัฒนาไปสู่ระดับของการลงมือทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันด้วยและไม่ใช้การรวบรวมรายชื่อบุคคลที่มีความสนใจเหมือนกันไว้ในมือเพื่อสะดวกแก่การติดต่อการมอบหมายให้สมาชิกแต่ละคนหาสมาชิกเพิ่มขึ้น ยิ่งได้รายชื่อมากก็ยิ่งทำให้เครือข่ายใหญ่ขึ้น การกระทำเช่นนี้เปรียบเสมือนการขยายวงใส่อิฐให้โตขึ้นเพื่อจะได้บรรจุอิฐได้มากขึ้น แต่กองอิฐในวงก็ยิ่งวางระเกะระกะขาดการเชื่อมโยงประสานกันอย่างเป็นระบบ

ดังนั้น เครือข่ายต้องมีการจัดระบบให้กลุ่มบุคคลหรือองค์กรที่เป็นสมาชิกดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน เพื่อนำไปสู่จุดหมายที่เห็นพ้องต้องกัน ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมเฉพาะกิจตามความจำเป็น เมื่อภารกิจบรรลุเป้าหมายแล้ว เครือข่ายก็อาจยุบสลายไป แต่ถ้ามีความจำเป็นหรือมีภารกิจใหม่อาจกลับมารวมตัวกันได้ใหม่ หรือจะเป็นเครือข่ายที่ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องระยะยาวก็ได้

การรวมตัวเป็นเครือข่ายในลักษณะการแลกเปลี่ยน ต้องสกัดเอาส่วนดีหรือ จุดแข็งของแต่ละฝ่ายมาเรียนรู้และสนับสนุนกันและกัน เป็นการผนึกกำลัง (synergy) ในลักษณะที่มากกว่า $1+1 = 2$ แต่ต้องเป็น $1+1 > 2$ เรียกว่าเป็น “พลังทวีคูณ” ผลลัพธ์ที่ได้จากการทำงานเป็นเครือข่ายต้องดีกว่าผลรวมที่เกิดจากการปล่อยให้ต่างคนต่างทำ แล้วนำผลลัพธ์ของแต่ละคนมารวมกัน

องค์ประกอบของเครือข่าย

เครือข่ายเทียม (Pseudo network) หมายถึงเครือข่ายชนิดที่เราหลงผิดคิดว่าเป็นเครือข่าย แต่แท้จริงแล้วเป็นแค่การชุมนุมพบปะสังสรรค์ระหว่างสมาชิก โดยที่ต่างคนต่างก็ไม่ได้มีเป้าหมายร่วมกัน และไม่ได้ตั้งใจที่จะทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นการรวมกลุ่มแบบเฮโลสาระพา หรือรวมกันตามกระแสนิยมที่ไม่มีวัตถุประสงค์ชัดเจน ลักษณะของเครือข่ายลงจะไม่มีประสานต่อระหว่างสมาชิก ดังนั้น การทำความเข้าใจกับองค์ประกอบของเครือข่ายจึงมีความสำคัญ เพื่อช่วยให้สมาชิกสามารถสร้างเครือข่ายแทนการสร้างเครือข่ายเทียม เครือข่าย (แท้) มีองค์ประกอบสำคัญอยู่อย่างน้อย 7 อย่างด้วยกัน คือ

การมีการรับรู้และมุมมองที่เหมือนกัน (common perception) , การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (common vision), มีความสนใจหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน (mutual interests/benefits), การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย (stakeholders participation), มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (complementary relationship), มีการเกี่ยวพันพึ่งพากัน (interdependent) และการมีปฏิสัมพันธ์กันในเชิงแลกเปลี่ยน (interaction) โดยสามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

1. มีการรับรู้มุมมองที่เหมือนกัน (common perception) สมาชิกในเครือข่ายต้องมีความรู้สึกนึกคิดและการรับรู้เหมือนกันถึงเหตุผลในการเข้ามาร่วมกันเป็นเครือข่าย อาทิเช่น มีความเข้าใจในตัวปัญหาและมีจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ประสบกับปัญหาอย่างเดียวกันหรือต้องการความช่วยเหลือในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกของเครือข่ายเกิดความรู้สึกผูกพันในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาหรือลดความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น การรับรู้ร่วมกันถือเป็นหัวใจของเครือข่ายที่ทำให้เครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เพราะถ้า

เริ่มต้นด้วยการรับรู้ที่ต่างกัน มีมุมมองหรือแนวคิดที่ไม่เหมือนกันแล้ว จะประสานงานและขอความร่วมมือยาก เพราะแต่ละคนจะติดอยู่ในกรอบความคิดของตัวเอง มองปัญหาหรือความต้องการไปคนละทิศละทาง แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าสมาชิกของเครือข่ายจะมีความเห็นที่ต่างกันไม่ได้ เพราะมุมมองที่แตกต่างช่วยให้เกิดการสร้างสรรค์ในการทำงาน แต่ความแตกต่างนั้นต้องอยู่ในส่วนของกระบวนการ (process) ภายใต้การรับรู้ถึงปัญหาที่สมาชิกทุกคนยอมรับแล้ว มิฉะนั้นความเห็นที่ต่างกันจะนำไปสู่ความแตกแยกและแตกหักในที่สุด

2. การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (common vision) วิสัยทัศน์ร่วมกัน หมายถึงการที่สมาชิกมองเห็นจุดมุ่งหมายในอนาคตที่เป็นภาพเดียวกัน มีการรับรู้และเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน และมีเป้าหมายที่จะเดินทางไปด้วยกัน การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันจะทำให้กระบวนการขับเคลื่อนเกิดพลัง มีความเป็นเอกภาพ และช่วยผ่อนคลายความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ในทางตรงกันข้าม ถ้าวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายของสมาชิกบางกลุ่มขัดแย้งกับวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายของเครือข่าย พฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มนั้นก็เริ่มแตกต่างจากแนวปฏิบัติที่สมาชิกเครือข่ายกระทำร่วมกัน ดังนั้น แม้ว่าจะต้องเสียเวลามากกับความพยายามในการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน แต่ก็จำเป็นต้องทำให้เกิดขึ้น หรือถ้าสมาชิกมีวิสัยทัศน์ส่วนตัวอยู่แล้ว ก็ต้องปรับให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของเครือข่ายให้มากที่สุดแม้จะไม่ซ้อนทับกันแบบสนิทจนเป็นภาพเดียวกัน แต่อย่างน้อยก็ควรสอดรับไปในทิศทางเดียวกัน

3. มีความสนใจหรือผลประโยชน์ร่วมกัน (mutual interests/benefits) คำว่าผลประโยชน์ในที่นี้ครอบคลุมทั้งผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินและผลประโยชน์ไม่ใช่ตัวเงิน เป็นความต้องการ (need) ของมนุษย์ในเชิงปัจเจก (อ่านเรื่องแรงจูงใจในตอนท้าย) อาทิเช่น เกียรติยศ ชื่อเสียง การยอมรับ โอกาสในความก้าวหน้า ความสุข ความพึงพอใจ ฯลฯ สมาชิกของเครือข่ายเป็นมนุษย์ปุถุชนธรรมดาที่ต่างก็มีความต้องการเป็นของตนเอง (human needs) ถ้าการเข้าร่วมในเครือข่ายสามารถตอบสนองต่อความต้องการของเขาหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน ก็จะเป็นแรงจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วมในเครือข่ายมากขึ้น

ดังนั้น ในการที่จะดึงใครสักคนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเครือข่ายจำเป็นต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ที่เขาจะได้รับจากการเข้าร่วม ถ้าจะให้ดีต้องพิจารณาล่วงหน้าก่อนที่เขาจะร้องขอ ลักษณะของผลประโยชน์ที่สมาชิกแต่ละคนจะได้รับอาจแตกต่างกัน แต่ควรต้องให้ทุกคนและต้องเพียงพอที่จะเป็นแรงจูงใจให้เขาเข้าร่วมในทางปฏิบัติได้จริง ไม่ใช่เป็นเข้ามาเป็นเพียงไม้ประดับเนื่องจากมีตำแหน่งในเครือข่าย แต่ไม่ได้ร่วมปฏิบัติภารกิจ เมื่อใดก็ตามที่สมาชิกเห็นว่าเขาเสียประโยชน์มากกว่าได้ หรือเมื่อเขาได้ในสิ่งที่ต้องการเพียงพอแล้ว สมาชิกเหล่านั้นก็จะออกจากเครือข่ายไปในที่สุด

4. การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย (stakeholders participation) การมีส่วนร่วมของสมาชิกในเครือข่าย เป็นกระบวนการที่สำคัญมากในการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่าย เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างเข้มแข็ง ดังนั้น สถานะของสมาชิกในเครือข่ายควรมีความเท่าเทียมกัน ทุกคนอยู่ในฐานะ “หุ้นส่วน (partner)” ของเครือข่าย เป็นความสัมพันธ์ในแนวราบ

(horizontal relationship) คือความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อน มากกว่าความสัมพันธ์ในแนวตั้ง (vertical relationship) ในลักษณะเจ้านายลูกน้อง ซึ่งบางครั้งก็ทำได้ยากในทางปฏิบัติเพราะต้องเปลี่ยนกรอบความคิดของสมาชิกในเครือข่ายโดยการสร้างบริบทแวดล้อมอื่นๆ เข้ามาประกอบแต่ถ้าทำได้จะสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายมาก

5. มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (complementary relationship) องค์ประกอบที่จะทำให้เครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง คือ การที่สมาชิกของเครือข่ายต่างก็สร้างความเข้มแข็งให้กันและกัน โดยนำจุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยแก้ไขจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่ง แล้วทำให้ได้ผลลัพธ์เพิ่มขึ้นในลักษณะพลังทวีคูณ ($1+1 > 2$) มากกว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเมื่อต่างคนต่างอยู่

6. การเกี่ยวพันพึ่งพากัน (interdependence) เป็นองค์ประกอบที่ทำให้เครือข่ายดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกันการที่สมาชิก เครือข่ายตกอยู่ในสภาวะจำกัดทั้งด้านทรัพยากร ความรู้ เงินทุน กำลังคน ฯลฯ ไม่สามารถทำงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างสมบูรณ์ได้ด้วยตนเองโดยปราศจากเครือข่าย จำเป็นต้องพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย การทำให้หุ้นส่วนของเครือข่ายยึดโยงกันอย่างเหนียวแน่น จำเป็นต้องทำให้หุ้นส่วนแต่ละคนรู้สึกว่าการเอาหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งออกไปจะทำให้เครือข่ายล้มลงได้ การดำรงอยู่ของหุ้นส่วนแต่ละคนจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงอยู่ของเครือข่าย การเกี่ยวพันพึ่งพากันในลักษณะนี้จะส่งผลให้สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันโดยอัตโนมัติ

7. มีปฏิสัมพันธ์ในเชิงแลกเปลี่ยน (interaction) หากสมาชิกในเครือข่ายไม่มีการปฏิสัมพันธ์กันแล้ว ก็ไม่ต่างอะไรกับก้อนหินแต่ละก้อนที่รวมกันอยู่ในถ้ำ แต่ละก้อนก็อยู่ในถ้ำอย่างเป็นอิสระ ดังนั้นสมาชิกในเครือข่ายต้องทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เช่น มีการติดต่อกันผ่านการเขียน การพบปะ พูดคุย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน หรือมีกิจกรรมประชุมสัมมนาร่วมกัน โดยที่ผลของการ ปฏิสัมพันธ์นี้ต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเครือข่ายตามมาด้วย ลักษณะของปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกควรเป็น การแลกเปลี่ยนกัน (reciprocal exchange) มากกว่าที่จะเป็นผู้ให้หรือเป็นผู้รับฝ่ายเดียว (unilateral exchange) ยิ่งสมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กันมากเท่าใดก็จะเกิดความผูกพันระหว่างกันมากขึ้นเท่านั้น ทำให้การเชื่อมโยงแน่นแฟ้นมากขึ้น มีการเรียนรู้ระหว่างกันมากขึ้น สร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่าย องค์ประกอบข้างต้นไม่เพียงแต่จะเป็นประโยชน์ในการนำไปช่วยจำแนกระหว่างเครือข่ายแท้ กับเครือข่ายเทียมเท่านั้น แต่ยังแสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่จะมีผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายด้วย

การก่อเกิดของเครือข่าย

เครือข่ายแต่ละเครือข่าย ต่างมีจุดเริ่มต้นหรือถูกสร้างมาด้วยวิธีการต่างๆ กัน แบ่งชนิดของเครือข่าย ออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. เครือข่ายที่เกิดโดยธรรมชาติ เครือข่ายชนิดนี้มักเกิดจากการที่ผู้คนมีใจตรงกัน ทำงานคล้ายคลึงกันหรือประสบกับสภาพปัญหาเดียวกันมาก่อน เข้ามารวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ ร่วมกันแสวงหาทางเลือกใหม่ที่ดีกว่า การดำรงอยู่ของกลุ่มสมาชิกในเครือข่าย เป็นแรงกระตุ้นที่เกิดขึ้นภายในตัวสมาชิกเอง (ฉันทะ) เครือข่ายเช่นนี้มักเกิดขึ้นในพื้นที่ อาศัยความเป็นเครือญาติ เป็นคนในชุมชนหรือมาจากภูมิลำเนาเดียวกันที่มีวัฒนธรรมความเป็นอยู่คล้ายคลึงกัน มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มโดยจัดตั้งเป็นชมรมที่มีกิจกรรมร่วมกันก่อน เมื่อมีสมาชิกเพิ่มขึ้นจึงขยายพื้นที่ดำเนินการออกไป หรือมีการขยายเป้าหมาย /วัตถุประสงค์ ของกลุ่มมากขึ้น ในที่สุดก็พัฒนาขึ้นเป็นเครือข่ายเพื่อให้ครอบคลุมต่อความต้องการของสมาชิกได้กว้างขวางขึ้น เครือข่ายประเภทนี้มักใช้เวลาก่อร่างสร้างตัวที่ยาวนาน แต่เมื่อเกิดขึ้นแล้วมักจะเข้มแข็ง ยั่งยืน และมีแนวโน้มที่จะขยายตัวเพิ่มขึ้น

2. เครือข่ายจัดตั้ง เครือข่ายจัดตั้งมักจะมี ความเกี่ยวข้องกับนโยบายหรือการดำเนินงานของภาครัฐเป็นส่วนใหญ่ การจัดตั้งอยู่ในกรอบความคิดเดิมที่ไขว่ไกลของรัฐผลักดันให้เกิดงานที่เป็นรูปธรรมโดยเร็ว และส่วนมากภาคีหรือสมาชิกที่เข้าร่วมเครือข่ายมักจะไม่ได้อาศัยพื้นฐาน ความต้องการ ความคิด ความเข้าใจ หรือมุมมองในการจัดตั้งเครือข่ายที่ตรงกันมาก่อนที่จะเข้ามารวมตัวกัน เป็นการทำงานเฉพาะกิจชั่วคราวที่ไม่มีความต่อเนื่อง และมักจะจางหายไปที่สุดใน เว้นแต่ว่าเครือข่ายจะได้ รับการชี้แนะที่ดี ดำเนินงานเป็นขั้นตอนจนสามารถสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง เกิดเป็นความผูกพันระหว่างสมาชิกจนนำไปสู่การพัฒนาเป็นเครือข่ายที่แท้จริง อย่างไรก็ตามแม้ว่ากลุ่มสมาชิกจะยังคงรักษาสถานภาพของเครือข่ายไว้ได้ แต่มีแนวโน้มที่จะลดขนาดของเครือข่ายลงเมื่อเปรียบเทียบกับระยะก่อตั้ง

3. เครือข่ายวิวัฒนาการ เป็นการถือกำเนิดโดยไม่ได้เป็นไปตามธรรมชาติตั้งแต่แรก และไม่ได้เกิดจากการจัดตั้งโดยตรงแต่มีกระบวนการพัฒนาผสมผสานอยู่ โดยเริ่มที่กลุ่มบุคคล/องค์กรมารวมกันด้วยวัตถุประสงค์กว้างๆ ในการสนับสนุนกันและเรียนรู้ไปด้วยกัน โดยยังไม่ได้สร้างเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เฉพาะที่ชัดเจนนัก หรืออีกลักษณะหนึ่งคือถูกจุดประกายความคิดจากภายนอกไม่ว่าจะเป็นการได้รับฟังหรือการไปได้เห็นการดำเนินงานของเครือข่ายอื่นๆ มา แล้วเกิดความคิดที่จะรวมตัวกัน สร้างพันธสัญญาเป็นเครือข่ายช่วยเหลือและพัฒนา ตนเอง เครือข่ายที่ว่านี้แม้จะไม่ได้เกิดจากแรงกระตุ้นภายในโดยตรงตั้งแต่แรก แต่ถ้าสมาชิกมีความตั้งใจจริงที่เกิดจากจิตสำนึกที่ดี เมื่อได้รับการกระตุ้นและสนับสนุน ก็จะสามารถพัฒนาต่อไปจนกลายเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งทำนองเดียวกันกับเครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เครือข่ายในลักษณะนี้พบเห็นอยู่มากมาย เช่น เครือข่ายผู้สูงอายุ เครือข่ายโรงเรียนสร้างเสริมสุขภาพ เป็นต้น

ปรัชญาการสร้างเครือข่าย

การสร้างเครือข่ายต้องคำนึงถึงเสมอว่า “เครือข่าย” เป็นกระบวนการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ การนำเครือข่ายต้องมี LINK หมายถึง “การเชื่อมโยง”

L – Learning	การเรียนรู้
I – Investment	การลงทุน
N – Nature	การฟูมฟักบำรุง
G (K) – Give	การรักษาสัมพันธภาพ ซึ่งรวมกันเป็นคำว่า LINK หมายถึงการเชื่อมโยง

การสร้างเครือข่าย (Networking) หมายถึงการ ทำให้มีการติดต่อ สนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสารและการร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ การสร้างเครือข่ายควรสนับสนุนและอำนวยความสะดวก ให้สมาชิกในเครือข่ายมีความสัมพันธ์กันฉันท์เพื่อน ที่ต่างก็มีความเป็นอิสระมากกว่าสร้างการคบค้าสมาคมแบบฟุ้งฟิง นอกจากนี้การ สร้างเครือข่ายต้องไม่ใช่การสร้างระบบติดต่อด้วยการเผยแพร่ข่าวสารแบบทางเดียว เช่น การส่งจดหมายข่าวไปให้สมาชิกตามรายชื่อ แต่จะต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันด้วยความจำเป็นที่ต้องมีเครือข่าย

การพัฒนางานหรือการแก้ปัญหาใด ๆ ที่ใช้วิธีดำเนินงานในรูปแบบที่สืบทอดกันเป็นวัฒนธรรมภายในกลุ่มคน หน่วยงาน หรือองค์กรเดียวกันจะมีลักษณะไม่ต่างจากการปิดประเทศที่ไม่มีการติดต่อสื่อสารกับภายนอก การดำเนินงานภายใต้กรอบความคิดเดิมอาศัยข้อมูลข่าวสารที่ไหลเวียน อยู่ภายในใช้ทรัพยากรหรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่พอจะหาได้ใกล้มือหรือถ้าจะออกแบบใหม่ก็ต้องใช้เวลานานมากจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนางานอย่างยิ่ง และไม่อาจแก้ปัญหาที่ซับซ้อนได้

การสร้าง “เครือข่าย” สามารถช่วยแก้ปัญหาข้างต้นได้ด้วยการเปิดโอกาสให้บุคคลและองค์กรได้แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารรวมทั้งบทเรียนและประสบการณ์กับบุคคลหรือองค์กรที่อยู่นอกหน่วยงานของตน ลดความซ้ำซ้อนในการทำงาน ให้ความร่วมมือและทำงานในลักษณะที่เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน เสมือนการเปิดประตูสู่โลกภายนอก

ขวัญเมือง แก้วดำเกิง (2557, หน้า 65-74) กล่าวว่า สิ่งที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นสำหรับผู้ทำงานพัฒนาเครือข่ายคือ การเลือกใช้เทคนิคและเครื่องมือที่เหมาะสมกับกิจกรรมและขั้นตอนการพัฒนา เครือข่ายเพราะในแต่ละขั้นตอนของการจัดการหรือส่งเสริมเครือข่ายตามระยะการพัฒนาของเครือข่าวนั้นมีวิธีการที่แตกต่างกัน การพิจารณาและการเลือกใช้เทคนิคเครื่องมือ ที่เหมาะสมจะช่วยให้กระบวนการทำงานในแต่ละขั้นตอนเกิดประสิทธิภาพและบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

เทคนิคและเครื่องมือการทำงานของเครือข่าวนั้น มีประโยชน์ในฐานะที่เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้กระบวนการดำเนินงานของเครือข่าย เช่น การเก็บรวบรวมข้อมูล การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การทำประชาพิจารณ์ การเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม การพัฒนากิจกรรม การเรียนรู้การจัดระบบการติดต่อสื่อสาร และการรักษา

ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในเครือข่าย เทคนิคและเครื่องมือการทำงานของเครือข่ายนั้นมีความหลากหลายประเภทตามความจำเป็นและวัตถุประสงค์ของการนำไปใช้ โดยแต่ละประเภทต่างก็มีข้อดีและข้อจำกัดในตัวเองและส่วนใหญ่เทคนิคและเครื่องมือเหล่านั้น ก็มีความคล้ายคลึงกับเทคนิคและเครื่องมือในกระบวนการพัฒนาทั่วไป เช่น การศึกษาวิเคราะห์ชุมชน การสำรวจข้อมูล การสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย การจัดเวทีสาธารณะ เป็นต้น พระมหาสุทิตย์ อาภาโร (อบอุ้น) (2548) ได้กล่าวถึงเทคนิคและเครื่องมือในการจัดการเครือข่ายที่มีความจำเป็นและมีการใช้กันอย่างแพร่หลาย ดังนี้

1. การจัดเวทีสาธารณะ (Public meeting/forum) คือการจัดประชุมที่มีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวนมาก และมีความหลากหลายของผู้เข้าร่วมประชุม เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดเห็นระหว่างบุคคล องค์กรและเครือข่ายต่าง ๆ ที่สนใจประเด็นปัญหาหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่และในระดับเครือข่ายเป็นเทคนิคที่ช่วยให้การทำประชาพิจารณ์ การสำรวจความคิดเห็นมีความสมบูรณ์ โดยจะมีทั้งการอภิปราย การถาม-ตอบ ในประเด็นปัญหา การร่วมแสดงความคิดเห็นรวมทั้งการสรุปประเด็นปัญหาร่วมกัน

2. การประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) การประชุมหรือการสนทนากลุ่มย่อย คือ กระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่มีความสนใจในประเด็นนั้น ๆ ที่มีจำนวนผู้เข้าร่วมพูดคุยประมาณ 8-15 คน โดยมีการตั้งประเด็นคำถามเกี่ยวกับกิจกรรม แผนงาน วิธีการและเป้าหมายของเครือข่ายว่าแต่ละบุคคลมีความคิดเห็นอย่างไร และมีข้อมูลหรือประเด็นไหนที่ควรเพิ่มเติมหรือควรแก้ไขโดยเป็นการประชุม พูดคุยที่เป็นกันเองมากที่สุดเพื่อที่จะทำให้เกิดการทบทวนเรื่องที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง

3. การสนทนาอย่างสร้างสรรค์ (Dialogue)

การสนทนาอย่างสร้างสรรค์ คือ การพูดคุยที่ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ด้วยการเรียนรู้และตั้งใจฟังอย่างลึกซึ้งในกลุ่มคนสนทนาด้วยกันภายใต้ความเป็นมิตรภาพและการหลีกเลี่ยงจากอำนาจแห่งการครอบงำและการชักจูงของคู่สนทนาที่ก่อให้เกิดความสับสนไหลของถ้อยคำ ความคิด ความรู้ และการรับรู้ที่นำไปสู่ความเข้าใจและข้อตกลงร่วมในเส้นทางของการจัดการความรู้

4. การสรุปบทเรียน (Learning summary) การสรุปบทเรียน คือ การทบทวนความรู้ ประสบการณ์ที่ได้จากการทำงานตามโครงการและกิจกรรมนั้น ๆ ของเครือข่าย เพื่อที่จะช่วยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และการประเมินตนเองอยู่ตลอดเวลา โดยมีความสำคัญ คือการช่วยให้เครือข่ายนั้นได้ทบทวนถึงแผนงาน วัตถุประสงค์ เป้าหมายและวิธีการดำเนินการที่เหมาะสม

5. การสื่อสารไร้ขีดจำกัด (Unlimited communication) การสื่อสารไร้ขีดจำกัด คือ กระบวนการสื่อสารผ่านสื่อในทุกระดับและทุกประเภทโดยเป็นการทำงานของเครือข่าย เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารแก่บุคคลทั่วไปซึ่งอาจใช้สถานีวิทยุ อินเทอร์เน็ต หรือสื่ออื่น ๆ เป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข้อเท็จจริงและการระดมความคิดเห็น โดยเน้นกระบวนการสร้างความรู้สึกร่วมในการที่จะใช้พลังมวลชนในการขับเคลื่อน สังคมที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่นและสังคมในวงกว้าง

6. การจัดการพื้นที่รูปธรรม (Area management) การจัดการพื้นที่รูปธรรมคือ การมีส่วนร่วมของฝ่ายต่าง ๆ เพื่อเข้าไปศึกษาและค้นหาคำตอบจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในระดับพื้นที่ โดยใช้กลไกการจัดการประชาชนแบบเครือข่ายและการศึกษาในลักษณะสหวิทยาการ เพื่อที่จะนำปรากฏการณ์ในเชิงพื้นที่ไปอธิบายเหตุการณ์ทางสังคม เช่น การอธิบายกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

7. การจัดการประเด็นปัญหาเร่งด่วน (Hot issue management) การจัดการประเด็นปัญหาเร่งด่วน คือ การที่เครือข่ายเข้าไปศึกษาวิเคราะห์เพื่อให้ได้คำตอบจากประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับประชาชน ในกรณีที่มีประเด็นปัญหาเกิดขึ้นอย่างเร่งด่วนโดยเป็นการสำรวจความคิดเห็นของทุกฝ่ายว่าจะดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างไร รวมทั้งมีการจัดการกระบวนการนำเสนอแนวทางแก้ไขต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเร่งด่วน

8. การจัดศูนย์ข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้ (Information center) การจัดการเครือข่ายจำเป็นต้องมีศูนย์ประสานงาน ศูนย์ข้อมูลข่าวสารและศูนย์กลางแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อเป็นที่แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารความรู้ของบุคคลใน เครือข่ายและบุคคลทั่วไปที่สนใจกิจกรรมของเครือข่ายการจัดให้มีศูนย์ดังกล่าวเป็นการแสดงให้เห็นถึงความพร้อมของเครือข่ายที่จะทำงานได้อย่างเป็นระบบ และมีเจ้าภาพหรือมีผู้รับผิดชอบที่ต่อเนื่องในการที่จะติดต่อประสานงานให้กิจกรรมนั้นสำเร็จลุล่วงไป

9. แผนผังใยแมงมุม (Spider diagram) เป็นเครื่องมือที่ใช้วิเคราะห์ประสิทธิภาพในการทำงานและการให้บริการของหน่วยงานจากโครงสร้างและระบบงานขององค์กรหรือเครือข่าย โดยเปรียบเทียบกับหน่วยงานที่ให้บริการในลักษณะเดียวกัน เพื่อศึกษาข้อได้เปรียบเสียเปรียบของโครงสร้างระบบงาน ซึ่งนำไปสู่ การวิเคราะห์หาแนวทางปรับปรุงโครงสร้างและระบบให้ดีขึ้น โดยการกำหนดแผนผังใยแมงมุมจะช่วยให้เกิดความเข้าใจกระบวนการทำงานของเครือข่ายและการทำงานในเชิงพื้นที่เพื่อที่จะนำไปสู่การจัดการเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

10. เทคนิคและเครื่องมืออื่น ๆ

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกลุ่มออมทรัพย์

ความหมายของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

กิ่งแก้ว อินทวงศ์และวีระศักดิ์ อนันตมงคล (2532, หน้า 21) ให้ความหมายว่า กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตหมายถึงเป็นขบวนการรวมคนทุกระดับโดยมีหลักการและอุดมคติเดียวกันในการที่จะระดมเงินออมเพื่อช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของสมาชิกของกลุ่มทั้งในด้านการประกอบอาชีพและสวัสดิการของครอบครัว

พรณี ธรรมโชติ (2535, หน้า 34) ให้ความหมายว่ากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หมายถึงแหล่งทุนรวมท้องถิ่นของประชาชนและจัดการเรื่องการตลาดด้วยกลไกการยึดเหนี่ยวของกลุ่มเพื่อที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจของสังคมในชุมชนโดยการให้สมาชิกทุกคน ได้นำเงินที่สะสมมารวมกันเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ จนเป็น

ทุนก้อนใหญ่ในการที่จะให้สมาชิกกู้ยืมไปใช้ในการประกอบอาชีพส่วนในการดำเนินงานต่าง ๆ ของกลุ่มยึดหลักความเป็นประชาธิปไตยเป็นหลัก การรวมเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มถือเอาความสมัครใจเป็นที่ตั้ง การดำเนินงานใด ๆ ถือเอาแนวคิดและมติของสมาชิกเป็นหลักซึ่งสมาชิกของกลุ่มเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์การดำเนินงานและรับผิดชอบร่วมกันอย่างเต็มที่โดยมีความสามัคคี ความซื่อสัตย์สุจริตของสมาชิกเป็นหลักประกันความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงของกลุ่ม

ณรงค์ เส็งประชา (2543, หน้า 72) ให้ความหมายว่ากลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิต หมายถึง การรวมกลุ่มเพื่อรวบรวมทุนที่จะนำไปใช้ในการผลิตด้วยวิธีการค่อยๆ เก็บสะสมเงินฝากไว้เป็นประจำกับกลุ่มและอาจกู้ยืมเงินเอาไปลงทุนในภายหลัง หลักการดำเนินงานยึดหลักประชาธิปไตย โดยการรวมคนที่อยู่ในวงการเดียวกันมีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม อย่างเดียวกัน รวมกลุ่มกันด้วยความสมัครใจ การดำเนินงานใด ๆ ถือเอาแนวคิดและมติของสมาชิกเป็นหลัก

ปรีดี โชติช่วง (2544, หน้า 25) ให้ความหมายว่ากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หมายถึง การรวมกลุ่มกิจกรรมส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในการพัฒนาตนเองและพัฒนาสังคมโดยสอนคนให้รู้จักช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือผู้อื่นในด้านเศรษฐกิจและสังคม ในการประหยัดและเก็บออมเงินแล้วนำมาสะสมรวมกันเป็นประจำสม่ำเสมอเพื่อเป็นทุนสำหรับสมาชิกที่มีความจำเป็นเดือดร้อนกู้ยืมไปใช้ในการลงทุนประกอบอาชีพเพื่อสวัสดิการของครอบครัว

จากความหมายของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่มีการให้คำนิยามไว้สามารถสรุปได้ว่า กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตหมายถึง การรวมกลุ่มทำกิจกรรมเพื่อมุ่งให้ประชาชนรู้จักการประหยัดและเก็บออมเงินแล้วนำเงินออมมาสะสมรวมกันเป็นกองทุนในรูปของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต โดยมุ่งให้ประชาชนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องของเงินทุนนอกจากนั้นจะมีระบบการบริหารจัดการกันเองภายในชุมชนวางอยู่บนรากฐานของความ เป็นประชาธิปไตย

กิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

1. การกู้ยืม

1.1 การกู้ฉุกเฉินคือ การกู้เพื่อดับความเดือดร้อนอย่างกะทันหัน เช่น การเจ็บไข้ได้ป่วย อุบัติเหตุ วงเงินกู้ได้ไม่เกินที่คณะกรรมการกำหนดไว้ และจะต้องส่งคืนภายในกำหนดระยะเวลาโดยเคร่งครัด วงเงินกู้ฉุกเฉินไม่ควรให้มากเกินไปหรือน้อยเกินไป ให้ในระดับพอดีเหมาะสมตามสภาพของแต่ละท้องถิ่น

1.2 การกู้สามัญ เป็นการให้เงินแก่สมาชิกเพื่อจะนำไปใช้จ่ายลงทุนในการปรับปรุงพัฒนาอาชีพของสมาชิกเพื่อการปลดเปลื้องหนี้สินได้ถอนจำนอง จำนำ และความเดือดร้อนต่าง ๆ อันเนื่องมาจากการเจ็บป่วยใน

ระยะยาวนาน เงินกู้ประเภทนี้จะพิจารณาให้กู้ในระยะสั้นและระยะยาวตามลักษณะอาชีพที่จะต้องลงทุนหรือตามความจำเป็นของการใช้

2. การออมทรัพย์อย่างสม่ำเสมอ กลุ่มจะส่งเสริมให้สมาชิกนำเงินมาออมทรัพย์ในรูปของเงินค่าหุ้น โดยทั่วไปมูลค่าหุ้นละ 100 บาท เพื่อนำเป็นกองทุนสำหรับสมาชิกที่เดือดร้อนโดยกู้ยืม เมื่อถึงคราวจำเป็น การออมทรัพย์อย่างสม่ำเสมอจะทำให้กองทุนของกลุ่มโตขึ้นและสามารถบริหารสมาชิกได้อย่างทั่วถึง

3. การรับฝากเงิน หมายถึง สมาชิกนำเงินมาฝากไว้กับกลุ่ม เป็นเงินที่นอกเหนือจากการสะสมค่าหุ้นของสมาชิก เพื่อการระดมทุนให้กลุ่มสามารถบริการสมาชิกได้อย่างทั่วถึงโดยจะได้รับผลตอบแทนในรูปของดอกเบี้ย โดยอัตราดอกเบี้ยและวิธีการฝากเงินจะขึ้นอยู่กับระเบียบที่กลุ่มกำหนดไว้ ประเภทเงินฝากที่กลุ่มออมทรัพย์เปิดบริการ มี 2 ประเภท คือ เงินฝากออมทรัพย์และเงินฝากประจำ เงินฝากออมทรัพย์จะสามารถถอนได้ตลอดเวลา แต่เงินฝากประจำสามารถถอนได้เมื่อครบกำหนดระยะเวลาแห่งการรับฝาก

จากการศึกษาพบว่า เครือข่ายที่เกี่ยวข้องของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านดอน มีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลดอนมาจากสมาชิกภายในหมู่บ้านซึ่งประกอบอาชีพที่แตกต่างกันภายในหมู่บ้านจะมีกลุ่มต่าง ๆ ที่รวมตัวกันขึ้นมา เช่น กลุ่มเลี้ยงกบ กลุ่มสตรี กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มกองทุนแม่ของแผ่นดินแต่ละกลุ่มจะดำเนินกิจกรรมระดมทุนสำหรับการพัฒนาอาชีพและมีหน่วยงานอื่น ๆ เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนเข้ามาร่วมส่งเสริมทางด้านความรู้และสนับสนุนทุนเพื่อพัฒนากลุ่ม ส่วนกลุ่มที่ดำเนินกิจกรรมในลักษณะเดียวกันคือกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านท่าข้ามและกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคอกกระบือที่จัดตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนโดยการระดมเงินออมจัดตั้งเป็นกลุ่มโดยสมาชิกในชุมชนมีแหล่งเงินทุนไปใช้ในการประกอบอาชีพการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มมีการร่วมมือกันจัดงานประเพณีสำคัญ ๆ ต่าง ๆ การจัดกิจกรรมนันทนาการ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มเพื่อร่วมกันวางแผน แก้ไขปัญหาและแนวทางการพัฒนา กลุ่มให้ดำเนินไปตามวัตถุประสงค์

ศึกษากระบวนการในการบริหารงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านดอน พบว่ากระบวนการในการบริหารงานของ คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านดอนจะแบ่งโครงสร้างการทำงานออกเป็น 4 ฝ่าย ภายใต้การควบคุมของประธาน รองประธาน ตามลำดับชั้นซึ่งโครงสร้างของการบริหารของกลุ่มออมทรัพย์ โดยแบ่งคณะกรรมการออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ คณะกรรมการกลุ่มอำนวยการ คณะกรรมการเงินกู้ คณะกรรมการตรวจสอบ คณะกรรมการส่งเสริม โดยกรรมการแต่ละกลุ่มจะมีกรรมการ 5-7 คน ซึ่งการคัดเลือกจากตัวแทนของแต่ละหมู่บ้านผ่านมติที่ประชุมจากสมาชิกการมอบหมายงานหรือความรับผิดชอบจะ

พิจารณาจากประสบการณ์ในการทำงาน ความรู้ ความสามารถของแต่ละคน ซึ่งผิดกับการคัดเลือกประธานหรือรองประธานซึ่งมาจากการคัดเลือกโดยพิจารณาจากเป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือและมีประสบการณ์ในการทำงาน ในการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกหรือเครือข่ายที่เกี่ยวข้องประธานจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานเนื่องจากเป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือ การดำเนินกิจกรรมร่วมกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้องของกลุ่มออมทรัพย์ เช่น การร่วมกันจัดงานประเพณีสำคัญ ๆ ในท้องถิ่น การร่วมกันแข่งขันกีฬาเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดี การแจ้งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ จะใช้การประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย การบอกกล่าวด้วยวาจาในกรณีที่เป็นข้อมูลด้านตัวเลขจะประชาสัมพันธ์ไว้ตรงบอร์ดประชาสัมพันธ์ เช่น การรายงานงบประมาณรายรับ-รายจ่าย ประจำเดือนส่วนรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีของกลุ่มออมทรัพย์จะแจ้งแก่สมาชิกในวันประชุมใหญ่ประจำปีซึ่งจะแจ้งผลการปฏิบัติงานประจำปีและวางแผนการทำงานในรอบปีต่อไป การจัดสรรงบประมาณต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องใช้ ในการบริหารจัดการและขอมติจากสมาชิกเพื่อพิจารณา

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้านพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านดอน มาจากสมาชิกภายในหมู่บ้านซึ่งประกอบอาชีพที่แตกต่างกันภายในหมู่บ้านจะมีกลุ่มต่าง ๆ ที่รวมตัวกันขึ้นมา เช่น กลุ่มเลี้ยงกบ กลุ่มสตรี กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มกองทุนแม่ของแผ่นดินแต่ละกลุ่มจะดำเนินกิจกรรมระดมทุนสำหรับการพัฒนาอาชีพและมีหน่วยงานอื่น ๆ เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนเข้ามาร่วมส่งเสริมทางด้านความรู้และสนับสนุนทุนเพื่อพัฒนากลุ่ม ส่วนกลุ่มที่ดำเนินกิจกรรมในลักษณะเดียวกันคือกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านท่าข้ามและกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคอกกระปือที่จัดตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนโดยการระดมเงินออมจัดตั้งเป็นกลุ่มโดยสมาชิกในชุมชนมีแหล่งเงินทุนไปใช้ในการประกอบอาชีพการ เชื่อมโยงระหว่างกลุ่มมีการร่วมมือกันจัดงานประเพณีสำคัญ ต่างๆ การจัดกิจกรรมนันทนาการ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มเพื่อร่วมกันวางแผน แก้ไขปัญหาและแนวทางการพัฒนากลุ่มให้ดำเนินไปตามวัตถุประสงค์

สรุปผลการศึกษา

เครือข่ายที่เกี่ยวข้องของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลดอนมาจากสมาชิกภายในหมู่บ้านซึ่งประกอบอาชีพที่แตกต่างกันภายในหมู่บ้านจะมีกลุ่มต่าง ๆ ที่รวมตัวกันขึ้นมา เช่น กลุ่มเลี้ยงกบ กลุ่มสตรี กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มกองทุนแม่ของแผ่นดินแต่ละกลุ่มจะดำเนินกิจกรรม ระดมทุนสำหรับการพัฒนาอาชีพและมีหน่วยงานอื่น ๆ เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนเข้ามาร่วมส่งเสริมทางด้านความรู้และสนับสนุนทุนเพื่อพัฒนากลุ่ม

ส่วนกลุ่มที่ดำเนินกิจกรรมในลักษณะเดียวกันคือกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านท่าข้ามและกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคอกกระปือที่จัดตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนโดยการระดมเงินออมจัดตั้งเป็นกลุ่มโดยสมาชิกในชุมชนมีแหล่งเงินทุนไปใช้ในการประกอบอาชีพการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มมีการร่วมมือกันจัดงาน ประเพณีสำคัญ ๆ ต่าง ๆ การจัดกิจกรรมนันทนาการ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่ม เพื่อร่วมกันวางแผน แก้ไขปัญหาและแนวทางการพัฒนากลุ่มให้ดำเนินไปตามวัตถุประสงค์

กระบวนการในการบริหารงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านดอน

จากการศึกษาพบว่ากระบวนการในการบริหารงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านดอน มีดังนี้

การบริหารจัดการภายในกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านดอน จะแบ่งโครงสร้างการทำงานออกเป็น 4 ฝ่าย ภายใต้การควบคุมของประธาน รองประธาน ตามลำดับชั้นซึ่งโครงสร้างของการบริหารของกลุ่มออมทรัพย์ โดยแบ่งคณะกรรมการออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ คณะกรรมการกลุ่มอำนวยการ คณะกรรมการ เงินกู้ คณะกรรมการ ตรวจสอบ คณะกรรมการส่งเสริม โดยกรรมการแต่ละกลุ่มจะมีกรรมการ 5-7 คน ซึ่งการคัดเลือกจากตัวแทนของแต่ละหมู่บ้านผ่านมติที่ประชุมจากสมาชิกการมอบหมายงานหรือความรับผิดชอบจะพิจารณาจากประสบการณ์ในการทำงาน ความรู้ ความสามารถของแต่ละคน ซึ่งผิดกับการคัดเลือกประธานหรือรองประธานซึ่งมาจากการคัดเลือกโดยพิจารณาจากเป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือและมีประสบการณ์ในการทำงาน

ในการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกหรือเครือข่ายที่เกี่ยวข้องประธานจะเป็นผู้ติดต่อประสานงาน เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือ การดำเนินกิจกรรมร่วมกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้องของกลุ่มออมทรัพย์ เช่น การร่วมกันจัดงานประเพณีสำคัญ ๆ ในท้องถิ่น การร่วมกันแข่งขันกีฬาเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดี การแจ้งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ จะใช้การประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย การบอกกล่าวด้วยวาจาในกรณีที่เป็นข้อมูลด้านตัวเลขจะประชาสัมพันธ์ไว้ตรงบอร์ดประชาสัมพันธ์ เช่น การรายงานงบประมาณรายรับ- รายจ่าย ประจำเดือนส่วนรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีของกลุ่มออมทรัพย์จะแจ้งแก่สมาชิกในวันประชุมใหญ่ประจำปีซึ่งจะแจ้งผลการปฏิบัติงานประจำปีและวางแผนการทำงานในรอบปีต่อไป การจัดสรรงบประมาณต่าง ๆ ที่จำเป็น ต้องใช้ในการบริหารจัดการและขอมติจากสมาชิกเพื่อพิจารณา

ปัญหาและอุปสรรค

- ในการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านดอนตำบลดอน
- จากการศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่พบในการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านดอน มีดังนี้
1. คณะกรรมการไม่มีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์
  2. สถานที่ในการให้บริการคับแคบ
  3. ลูกหนี้ขาดการติดต่อ ไม่มีเงินมาชำระหนี้
  4. คณะกรรมการไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองและขาดประสบการณ์ในการทำงานเนื่องจากเป็นคณะกรรมการที่เพิ่งได้รับการคัดเลือก
  5. ความคิดเห็นไม่ตรงกัน เกิดความขัดแย้งภายในกลุ่ม
  6. สมาชิกไม่เสนอแนะความคิดเห็น
  7. ขาดการสนับสนุนด้านการศึกษาดูงาน

อภิปรายผลการวิจัย

การสร้างเครือข่ายของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านดอน ตำบลดอน มีประเด็นที่นำมาอภิปรายดังนี้

ด้านเครือข่ายที่เกี่ยวข้องของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านดอน ตำบลดอน อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี มาจากสมาชิกภายในหมู่บ้านซึ่งประกอบอาชีพที่แตกต่างกันภายในหมู่บ้านจะมีกลุ่มต่าง ๆ ที่รวมตัวกันขึ้นมา เช่น กลุ่มเลี้ยงกบ กลุ่มสตรี กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มกองทุนแม่ของแผ่นดินแต่กลุ่มจะดำเนินกิจกรรมระดมทุนสำหรับการพัฒนาอาชีพและมีหน่วยงานอื่น ๆ เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนเข้ามาร่วมส่งเสริมทางด้านความรู้และสนับสนุนทุนเพื่อพัฒนากลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เจตนาถ แซ่เจี๋ย (2548) ได้ศึกษาเรื่อง “ประเภทและวิธีการจัดสวัสดิการชุมชนโดยเครือข่ายออมทรัพย์ หลักสี่ - ดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ฯ เริ่มจากการ ได้รับแนวคิดเรื่องกลุ่มออมทรัพย์ การสนับสนุนงบประมาณและการเสริมสร้างความเข้มแข็งจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน กองทุนมิยาซาวาและกองทุนลงทุนเพื่อสังคมแล้วจึงเกิดการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายออมทรัพย์

กระบวนการในการบริหารงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้าน มีประเด็นที่นำมาอภิปรายดังนี้

การบริหารจัดการภายในกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านดอน จะแบ่งโครงสร้างการทำงานออกเป็น 4 ฝ่าย ภายใต้การควบคุมของประธาน รองประธาน ตามลำดับชั้นซึ่งโครงสร้างของการบริหารของกลุ่มออมทรัพย์ โดยแบ่งคณะกรรมการออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ คณะกรรมการกลุ่มอำนวยการ คณะกรรมการเงินกู้ คณะกรรมการตรวจสอบ คณะกรรมการส่งเสริม โดยกรรมการแต่ละกลุ่มจะมีกรรมการ 5-7 คน ซึ่งการคัดเลือกจากตัวแทนของแต่ละหมู่บ้านผ่านมติที่ประชุมจากสมาชิกการมอบหมายงานหรือความรับผิดชอบจะพิจารณาจากประสบการณ์ในการทำงาน ความรู้ ความสามารถของแต่ละคน ซึ่งผิดกับการคัดเลือกประธานหรือรองประธานซึ่งมาจากการคัดเลือกโดยพิจารณาจากเป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือและมีประสบการณ์ในการทำงาน ในการประสานงานกับ

หน่วยงานภายนอกหรือเครือข่ายที่เกี่ยวข้องประสานงานเนื่องจากเป็นผู้ที่มีความ มั่นใจเชื่อถือ การดำเนินกิจกรรมร่วมกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้องของกลุ่มออมทรัพย์ เช่น การร่วมกันจัดงานประเพณีสำคัญ ๆ ในท้องถิ่น การร่วมกันแข่งขันกีฬาเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดี การแจ้งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ จะใช้การประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย การบอกกล่าวด้วยวาจาในกรณี ที่เป็นข้อมูลด้านตัวเลขจะประชาสัมพันธ์ไว้ตรงบอร์ดประชาสัมพันธ์ เช่น การรายงานงบประมาณรายรับ- รายจ่าย ประจำเดือนส่วนรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีของกลุ่มออมทรัพย์จะแจ้งแก่สมาชิกในวันประชุมใหญ่ประจำปีซึ่งจะแจ้งผลการปฏิบัติงานประจำปีและวางแผนการทำงานในรอบปีต่อไป การจัดสรรงบประมาณต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในการบริหารจัดการและขอมติจากสมาชิกเพื่อพิจารณา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรีชญา โพธิ์ลิ้ม (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของ คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในเขตจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติงานของ คณะกรรมการเพื่อการผลิตในเขตจังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในเขตจังหวัดนครสวรรค์ ได้แก่ ปัจจัย สังคม คือ ด้านมนุษยสัมพันธ์ และปัจจัยข้อมูล ข่าวสาร ได้แก่ ข้อมูลข่าวสารด้านความรู้ความเข้าใจ และด้านการฝึกอบรม โดยทั้ง 3 ตัวแปร มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านดอน มีประเด็นที่นำมาอภิปรายดังนี้

1. คณะกรรมการไม่มีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์
2. สถานที่ในการให้บริการคับแคบ
3. ลูกหนี้ขาดการติดต่อ ไม่มีเงินมาชำระหนี้
4. คณะกรรมการไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองและขาดประสบการณ์ในการทำงานเนื่องจากเป็น คณะกรรมการที่เพิ่งได้รับการคัดเลือก
5. ความคิดเห็นไม่ตรงกัน เกิดความขัดแย้งภายในกลุ่ม
6. สมาชิกไม่เสนอแนะความคิดเห็น
7. ขาดการสนับสนุนด้านการศึกษาดูงาน

สอดคล้องกับงานวิจัยของ จำแลง จิระวิชัยฤทธิ์ (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุน ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน : ศึกษาเฉพาะ กรณี จังหวัดอ่างทอง ผลการวิจัยพบว่า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการอยู่ในระดับมาก ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมีจำนวน 3 ปัจจัย ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกองทุน การได้รับการฝึกอบรม และการได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือ จากหน่วยราชการ ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อ ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกองทุน ได้แก่ เพศ อายุระดับการศึกษา ระดับรายได้ และความรู้ความเข้าใจใน บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ กองทุนหมู่บ้าน และปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานกองทุนหมู่บ้าน คือ

กรรมการกองทุน หมู่บ้านไม่มีเวลาปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มที่ กรรมการกองทุนหมู่บ้านขาดความรู้ ความสามารถในการทำงานและสมาชิกส่งเงินไม่ตรงตามกำหนด

ข้อเสนอแนะ

1. ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ความรู้แก่คณะกรรมการและสมาชิกโดยการจัดอบรมเกี่ยวกับระเบียบข้อบังคับและโครงสร้างในการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์
2. คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านดอนควรมีมาตรการและกฎเกณฑ์เกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้กู้ให้แน่ชัดกว่านี้และในการพิจารณาอนุมัติเงินกู้ควรเข้มงวดกับสมาชิกให้มากกว่าเดิมเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาการไม่ชำระหนี้
3. ควรจัดส วัสดิการด้านการศึกษาดูงานของกลุ่มออมทรัพย์ที่ประสบผลสำเร็จเพื่อนำมาพัฒนาในกระบวนการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านดอน

บรรณานุกรม

- ขวัญเมือง แก้วดำเกิง. (2557). **สัมมนาการบริหารเครือข่ายการพัฒนาท้องถิ่น.**
 กรุงเทพมหานคร : รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น.
 มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- การสร้างเครือข่าย (Networking). ค้นเมื่อ 23 มีนาคม 2561, จาก
www.ped.si.mahidol.ac.th/site_data/mykku_med/701000019/Networking.
- ปัญญาศิลป์ เสนีย์. (2547). **กระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
 ในจังหวัดสงขลา.** วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา
 รัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- จำแลง วิระวิชัยฤทธิ์ (2546). **ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนของคณะกรรมการ
 กองทุนหมู่บ้าน ศึกษาเฉพาะกรณี จังหวัดอ่างทอง.** วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร
 มหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- ปรัชญา โภธิลักษณ์ (2554). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์
 เพื่อการผลิตในเขตจังหวัดนครสวรรค์.** วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต,
 สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์